

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ruКЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**Форум****Владимир ПУТИН:**

Шёндогю кыйын болумдан жалаңда жалынчакъсыз финанс институтланы кырау бла чыгъаргъа боллукъду

«Валдай» дискуссиялы клубну жыл сайын бардырылычу форумуна РФ-ни Президент Владимир Путин кыатышханды эмда селешгенди. Кесини сёзюн ол саулай дуняда болумгъа багъа берюдден башлагъанды.

Хал осалгъа кетип барады

«Алай боллукъун Москва кеп кере эсертгенди. Иш жалаңда уруш кыоркыууда туююлдо, экономика да кыытлыкъ сынаиды», – дегенди кырал башчы.

«Кыралланы араларына суукълыкъ салыр ючюн Запад билген амалын аямагъанды, ол кырау кыозгъаргъа ёчдо», – деп чертгенди Президент, Украина, Тайвань бла байламлы кыаугаланы, ашазыкъ кыытлыкъны да

эсге салып. «Алай а Западны кесинде да бирлик жокъду, ол араларында келишмеулукле кеп болгъан кыралланы биригидю», – деп кыошханды ол.

«Энди жалаңда эки амал кыалгъанды: биринчиси, проблемаланы бир бирге кыоша барыу. Ол а битеу дуняда да мамырлыкъ бла ойнагъанланы «эзерикди». Экинчиси, биригип, ол проблемалдан кыутулууду, хар ким да бюсюрерча амалла бла болмаса да, аланы кетерирге себеплик этерик мадарла бла», – дегенди кырал башчы.

Башхаланы маданият хазналарын унамау

«Гоняхсызлыкъына арталлыда ишексиз болуу – бек кыоркыуу халды», – дегенди Путин, Запада

бир кыаумла башхаланы маданият хазналарын жокъгъа санауны излегенлерин эсгерте.

Бюгюнлюкде аладан башха оюм этгенлени пропагандагъа неда ниет хазналагъа кыажу сюелиуге санайдыла. «Не халгъа жетгенди, мый-

ыгъызыны да бир ишлетигиз», – дегенди Президент, «оппонентлеге» айланып. «Западны сёкген чыкыгъанлай, аны ючюн Кремльни терслейдила, «Аны хыйласы жетди», – деп тохтаидыла».

Ахыры 2-чи бетдеди.

Эсгерю

Фахмусу, адамлыкъы бла да юлгюлей кыалгъанды

Тюнене кыабарты адабиятны мурдорун салгъан закый жазычу Али Шогенцуковну туугъан кюню бла байламлы аны Къабарты театрны аллында эсертмесини кыатында эсгерю жыйылыу болгъанды. Анга жазычула, Али Шогенцуковну чыгъармачылыкъына табынганла да кыатышхандыла.

Жыйылгъанланы республиканы маданият министри Мухадин Кумахов алгышлагъанды.

– Бюгюн жазычу, поэт, устаз, КъМАССР-ни искусстволарыны сыйлы кыуллукъчусу Али Асхадович Шогенцуковну туугъан кюню. Ол, кыабарты адабиятны башламчысы болгъанындан тышында, тилни айнытуугъа уллу кыйын салгъанды, аны

жорукъларын жарашдыруугъа себеплик этгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жыйылыу

Шахар округланы бла муниципал районланы ишлерини эсеплери ачыкълангъандыла, айырмалыла белгиленгенди

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков бардыргъан кезиулю кенгешде шахар округланы бла муниципал районланы 2021 жылда ишлерини эсеплери туура этиленди, муниципалитетлени толтуруучу власть органла бла байламлыкъларын кычлендириуню, кырал управленияны игилендириуню амаллары сюзюлгенди.

Казбек Коков муниципал администрацияланы ишлерини кыйматлы болгъанларына бла кыалгъанларына багъа бичю Россейни Президентини тийишли буйругъуна кере жыл сайын бардырылгъанын эсертгенди. «Жер-жерли самоуправлениегъа уа РФ-ни Президентини салгъан миллет борчланы толтурууда энчи магъана бериледи. Нек дегенде муниципал кыуралыула инсанлагъа башхаладан эсе жуукъдула, жамауатны болумун аладан иги киши да билмейди. Муниципалитетлени ишлерин тинтиу аланы жетишимлерин, кемчиликлерин да ачыкъларгъа онг бередиди. Къабарты-Малкъарда муниципалитетлеге багъа бичиуню эмда ахча бла келлендириуню жорукълары тохташдырылгъандыла. Жарсыугъа, кыолай жетмегенден, кеп заманы грантла бла келлендириу тохтап тургъанды. Аланы бериу 2019 жылда жангыдан башлангъанды, бюгюнлюкде юч жылны эсеплери эсге алынып, бийик кёрюмдюле болдургъан муниципалитетле сайлангъандыла. Бу амалны мен бек хайрылыкъа санайма. Грант ахча муниципалитетлени кереклерине кыоратыллыкъды», – деп, Казбек Коков муниципалитетлени алай бла келлендириу андан ары бардырылыгына ышандыргъанды.

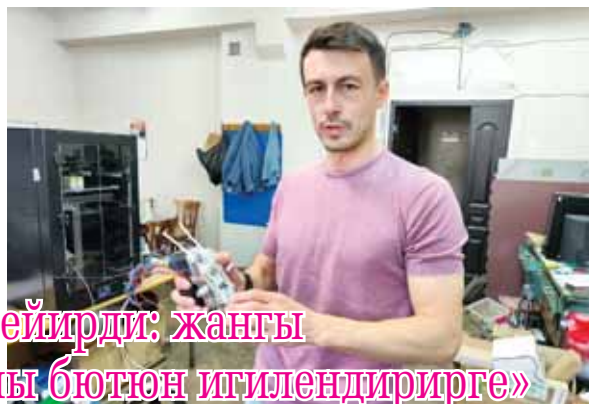
КъМР-ни Башчысы дагъыда ол ишлеге республикалы бюджетден 15 миллион сом бёлюрге белгиленгенден да билдиргенди эмда муниципалитетлени ишлерине багъа бичиуню излемлерини тизмесине цифралы амалгъа кёчюу кыолай баргъанын, жамауат бла байламлыкъ кыолай кыуралгъанын да кыошууну тюзге санагъанды.

Ишни кыйматлылыкъын кёрюктен шартланы тизмесин КъМР-ни Экономиканы айнытуу министрствосу 41 кёрюмдюден кыурагъанды. Эсепле тюз чыгъарылыр ючюн, муниципалитетле юч кыаумгъа юлешингенди. Биринчисине Нальчик, Прохладный, Бахсан шахар округла, экинчисине Зольск, Черем, Черек, Элбрус муниципал районла, ючюнчюсюне Урван, Прохладна, Бахсан, Лескен, Май эмда Терк муниципал районла киргенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

30 октябрь – Россейде инженер-механикни кюню 4 бет

Инженер-механика усталыкыны сайлагъанланы, анда бет жарыкълы урунганланы кюнюн Россейде жыл сайын 30 октябрьде белгилейди. Байказыланы Азамат инженер-конструкторду, кеси да «Телемеханика» заводда ишлейди. Ол бизни бюгюнню ушакъ негерибизди.

«Манга хар не да сейирди: жангы затны сынаргъа, аны бюгюн игилендирирге»

Учунулуку**9 бет**

Тейрикзулланы Зухура малкъар тилден бла адабиятдан окъутхан фахмулу усталарыбыздан бириди. Нальчикни 2-чи номерли лицейинде ишлейди. Сентябрь айда ол «Ана тилден бла адабиятдан бек иги устаз» деген битероссей конкурсха кыатышханды. Бу кюнледе да ол жаш педагоглары Владикавказда бардырылгъан форумну кыаумунда болгъанды.

Усталыкы, хунерлиги бла да махтау тапханды

Владимир ПУТИН:

Шёндюгю кыйын болумдан жалаңда жалынчаксыз финанс институтланы кырау бла чыгарга боллукъду

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Бек башы – Донбассны халкына эс тапдыруду

Украинада энчи аскер операцияны борчларыны бла планларыны юслеринден айта, Владимир Путин Россейни баш мураты Донбассха болушууду, деп чертгенди. Президент айтханга кёре, Россейге Донбассны жалынчаксызлыгын кыбыл кёрюрге тышгенди, ол аны халктын атып кыоялмаганды.

Донбасс Россейге кыошулмай кыалса, гунч боллукъ эди, деп чертгенди Президент. Ол дагыда Украинада энчи операция не сылтаула бла башланганын,

анда Москваны терслиги болмаганын эсге салганды.

Запад бла

кыажалукъну юсюнден
«Керти демократия – ол хар кыйынча сайларга эркинлигин саклауду, - деп чертгенди Путин. – Запад а ол кеси кёргюзтгенден башха жолну сайлауу унамайды, ала иги болганын кёргюзтсе да. Болсада ол хал тюрленмей кыаллык тыйюлду. Америкалыны уа башха жол кёргюзтюрге кыолларындан келмейди, ала кыйралланы барысын да бир юлгюге сыйындырырга кюрешедиле, сыймеген халкыны адет-төрелерин сёгюп».

РФ-ни Президенти Западны

бир-бир кыйраллары Россейде терроризмге жакъ басханларын да айтханды. «Төрели хазнала – жорукъланы кыалай сыйсенг да тюрлендирге боллукъ жыйымдыгы тыйюлду: ала хар халкъда да энчидиле, аланы башхалага зор бла алдыртурга кюрешмей, сыйларын кётюрюрге керекди», - дегенди Путин, Западда халкыны асламысына төре болмаганын ниетле жюрюгенлерин да эсгертип.

«Россей запад кыйраллага кыажалукъ сыймегенди, кесин аланы душманына санамайды. Алай ала бизни кеслерини муратларына жетер ючюн хайырланырга кюрешедиле. Россей, кеп башха кыйраллача, бюгюл-

лук тыйюлду. Биз кесибиз да башхалага бийлик этерге итинмейбиз, Западны башчылыкъ этиуюн Востокну, Северни неда Югнү башчылыкъ этиулери бла алышырга кюрешмейбиз», - деп кыошханды Путин.

Биригулукге итини

Шёндюгю кыйын болумдан жалаңда жалынчаксыз финанс институтланы кырау бла чыгарга боллукъду. Доллар баш болуп турмазлыгы баямды, миллет ахчала бла сатыу-алыу этиу куч ала барады.

Жангы кучлени Запад бла эриширге кыолларындан келликди. Алай анга биз жалаңда биригип жеталлыкъбыз. Аны ючюн а

запад кыйралла, жер-жерли рынокланы байлыкъларын уучлаган кылыкъларын кыоюп, алага айнырга онг берирге керекдиле. Сёз ючюн, Россей башха кыйраллада технология жаны бла айнырга себеплик этген бёлюмле кырауды.

«Битеулю либерализация – ол энчиликни кыурутууну магъанасын тутта эсе, биригулук – ол айныуу барысына да тап келген амалларын бирге табыуду», - дегенди Президент. Ол айтханга кёре, кыалай-алай болса да, дуняны «киши былай болур деп сунмаганын онжыллыкъ саклайды».

ЮСЮПЛАНЫ Галина
хазырлаганды.

Шахар округланы бла муниципал районланы ишлерини эсеплери чыгарылгандыла, айырмалыла белгиленгендиле

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Биринчи кыаумда алчылыкъланы Нальчик туттады, экинчи жерге Бахсан шахар округ чыкыганды. Экинчи кыаумда Чегем муниципал район биринчи болганды, экинчи жер а Черек муниципал районга берилгенди. Ючюнчю кыаумда тизмени башына Урван муниципал район чыкыганды, Бахсан муниципал район а экинчи болганды.

Казбек Коков алчы жерлеге тийишли болганын муниципал районланы бла шахар округланы администрацияларыны башчыларына дипломла бергенди.

Эл мюлкнү айнытууну эмда жолла ишлеуно программаларын жашауда бардырууда жетишимли болганы муниципалитетте да белгиленгендиле. Арт юч жылны ичинде, быйылны да ары кыошуп, эл мюлкге федерал эмда республикалы бюджетледен жети миллиард сомдан аслам жиберилгенди. Жер-жерледе жолланы кыурулушларына 2021-2022 жыллада бёлюнген ахча уа 2 миллиарддан ат-

лаганды. Эл мюлкде Чегем, Зольск эмда Бахсан муниципал районла барысындан да бийик кёрюмдюле болдургандыла. Жолла ишлеуде уа Нальчик шахар округ, Май, Терк эмда Элбрус муниципал районла тириликлерин кёргюзтгендиле.

Республиканы Башчысы энчи аскер операцияга кыатышханланы юйюрлерине кыайгырыуу жер-жерли самоуправленини органларыны оночуларыны баш борчлары болганын кыалганын айырып айтханды. «Администрациялары башчылары мобилизацияга тышгендени юйюрлерине себеплик этиу жаны бла уллу иш бардыргандыла, ол иш мындан ары да тийишлисича тамамланылгыгына ишексизме. Ол бизни баш борчубузду», - дегенди ол.

Казбек Коков дагыда муниципал администрациялары командаларыны ишлерин тинтиу – тюз оноу этиуно магъаналы амалы болганын чертгенди. «Оноучу кыулукъчула аланы ишлерине не багъа берилгенин билдирге керекдиле. 2023 жылда

регионга оноу этиуно системасын тюрлендирге тышерикди. Ол а республикабызда жашаганланы жашауларын игилендирге келтирерге керекди. Бюгюнню чырмаулары, санкциялары да эсге алып, ишибизни бютюн тирилтирге, аны кыйматын кётюрюрге борчубуз», - деп чертгенди республиканы Башчысы.

Кенгешге КъМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий**, аны биринчи орунбасарлары **Сергей Говоров** бла **Муаед Куниев**, орунбасары **Марат Хубиев**, министрле, КъМР-ни Парламентини Законла чыгарыуу эмда жер-жерли самоуправленины ишлери жаны бла комитетини председатели **Борис Мальбахов**, «Муниципал кыуралыулары совети» ассоциацияны таматасы **Максим Панагов**, КъМР-ни Башчысыны кенгешчиси **Уяланы Аминат**, муниципал кыуралыулары администрацияларыны башчылары кыатышхандыла.

Тюбешу

Жаш төлю бла байламлы программаланы битеуроссей конкурсуну юсюнден сёлешингенди

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коковну** республиканы жаш төлюню ишлери жаны бла министри **Азамат Люев** бла ишчи тюбешуу болганды. Аны кезиуонде РФ-ни субъектлеринде жаш төлю политиканы бардырууно программаларыны «Регион для молодых» деген битеуроссей конкурсуну эсеплерини юсюнден сёлешингенди. Белгилисича, бу эришиуде Кыбарты-Малкъларны ишине бийик багъа берилгенди. Анга кёре республикага 146,6 миллион сом бёлюнюрюкдю.

Кыбарты-Малкъларда жаш төлю политиканы айнытууну программагына кёре тийишли инфраструктура кыураллыкъды эмда жаш адамла хунерликлерин кеслерине, республикага да жаратырча мадарла этилликдиле.

Азамат Люев билдиргенге кёре, программаны чеклеринде 2025 жылда республикада жаш төлю бла ишлеуно бёлюмле аралы кеп кыатлы экосистемасын кыураула бөлгиленди. Аны мураты – регионну жаш адамларыны бек аздан 60 процентин

социал-экономика айныуу ишлерине кыошууду. Аны ючюн а инфраструктураны, кадрланы, технологиялары бла амалланы хайырланыуу жангыча кыураула тийишлиди.

Инфраструктураны юсюнден айтханда, программага кёре тюрлю-тюрлю проектлени бла грантланы себепликлери бла предпринимательликни тирилтирге, психология болушлукъ берирге, билдиреу-ангылатыуу жумушла толтурурга, иш табарга, тюрлю-тюрлю биригулеге кыошулууча этерге, билимни ёсдюрюрге, юйюр бирге солурча этерге, патриот ниетде юйретирге, хунерлери болганын тутхучулукъ этерге, НКО-лагъа таянчаклыкъ этерге онг берлик шёндюгю жаш төлю арала кыураула белгиленди. Аллай араланы келир жыл окъуна Нальчикде, Нарткъалада бла Кыашхатауда ачар мурат барды.

Программаны бир кесегине 35 комплекс мадар киреди. Ала патриот ниетде юйретиу, социал болушлукъ керек болганын аны тапдыруу,

предпринимательликке кёллендиреу, бир медиалы жаш төлю биригууно кыурау, кеслери ыразылыкълары бла игиликлеттенгени санын кёбейтиу, жаш төлю бла ишленгени усталыкъларын кётюрюу, сабий эмда жаш төлю кымылдаулага себеплик этиу, элчи жаш төлю бла ишлеу, жаш төлю туризмни айнытуу эм кеп башха жумушла бла байламлыдыла. Программаны бу кесеге жаш адамланы оюмларын эсге алыу эмда жаш төлю организациялары тири кыатышыулары бла кыуралганды.

«Проект не къадар ачык болса керекди, ол артыкъда магъаналыды», - деп чертгенди Казбек Коков. Республиканы Башчысы министрге Россейни Жаш төлюню ишлери жаны бла федерал агентствосу, регионну тийишли министрстволары эмда жер-жерли самоуправленины органлары бла бирге ишлеуно кучлендирге кереклисин эсгергенди.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Фахмусу, адамлыгы бла да юлгюлей кыалганды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Аны жашауу кысыха болганды – жангызда 41 жыл, алай жер башында кыойганы ызы уа байды. Сёзсюз, бюгюннюке биз Али Асхадовични ишлерин, поэзиясын, чыгармаларын излейбиз, ала тилибизни байыкъландырууга уллу болушлукъ этерик эдиле. Ол барыбызга да – жазычулага, алимлеге, жамауатха – юлгюдү. Аны ызын тутханла да бардыла, ол а ахшы шартды. Бюгюн биз, аны эсгере, кыабарты тилни дунясын келир төлюлеге сауғалаганы ючюн жюрек ыразылыкъларыны билдиребиз, - дегенди Мухадин Лялушевич.

Алгышлау сёзледен сора жыйылганы Али Шогенцуковну эсертмесине гюлле салгандыла. Нальчикни мектеплерини окъуучулары уа назмуларыны кыабарты эм орус тилдеде окъгандыла.

Али Асхадович Кучмазукино элде, (бусагыатда Бахсан шахар) тууганды. 1914 жылда орта мектепни бошагандан сора медиресеге киргенди, алай анда кёпге кыалмаганды – кыабарты тилден окъутхан Нури Цаговну ишден чыгарыуно юсюнден оноуга кыажалукъ турганы ючюн окъуудан кетерин излегенди. Ызы бла ол устазланы хазырлаганы курслаула барганды, алай революция башланганы бла ала да жабылгандыла.

Болсада жаш билимге итинилуогюн кыомаганды – Тюркде Константинопольский педагогика училищеге киргенди. Биринчи «Нанэ» деген назмусун да анда жазганды. Андан сора Ата журтуна кыайтып, ол кеп жылланы кыабарты тилден устаз болуп ишлегенди, мектепни директору болганды, аны районну бла облонону инспекторуна да салгандыла.

Сабийлени окъутханындан тышында, Али Асхадович тилни айнытуу, халкыны жарыкъландыруу иш бла, чыгармачылыкъ бла да кюрешгенди. Ол заманда жазганылары миллетни маданият жаны бла билимин ёсдюрюуге жораланыпдыла. 1934 жылда Шогенцуков республиканы Жазычуларыны союзунда ишлеп тебирегенди, ол кезиуде фольклор материалны да жыйып башлаганды.

Уллу Ата журт уруш башланганында, поэт назмуларында жерлешлерин тууган жерни кыорууларга чакырады, 1941 жылны кюзюнде кеси да кыазауатха атланады. Фахмулу жаш анда немислиге пленнге тышгенди, аны жашауу Бобруйск тийресинде нацист концлагерьде юзюлгенди.

Али Асхадовични чыгармачылыкъ хазнасы байды, анга назмулада жазылган роман, поэма, хапарла, публицистика статьяла киредиле. Аланы араларында халкыны революцияга дери эм андан сора тарыхын жазыу энчи жерни алады.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфийа.

Парламент

Жыйылыуу спикер **Татьяна Егорова** бардырганды. Анга сенатор **Улбашланы Мухарбий**, Жамауат палатаны таматасы **Хазратали Бердов**, Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченный **Зумакулланы Борис**, Парламентде Жамауат советни башчысы **Бечелланы Илияс** эм башчала кытышхандыла.

Биринчиден, депутатла Контроль-эсеплеучю палатаны оюучусун айыргандыла. КъМР-ни Башчысы бу кыулукукыга ведомствога шендю оноу этген **Дина Кясованы** жангыдан кёрюзтгенди. Аны кандидатурасы бла шагъырейлендире, КъМР-ни Башчысыны Парламентде эм сюд органлада келечиси **Мадина**

КъМР-ни Парламентини кезиулю жыйылыуунда Контроль-эсеплеучю палатаны башчысын сайлагандыла, урунуу рынокну болумуну коэффицентин тохташдыргандыла эмда ёксюз сабийлеге социал болушлукыга кыошакъ гарантияланы кыабыл кёргендиле. Битеу да бирге депутатла 15 сорууну сюзгендиле.

Билим бериу, илму эм жаш тёлуюню ишлери жаны бла комитетлеге кирирге сюзгенини юсюнден заявление берилгенди. Бегимни проекти

юслеринден барады. Районланы бла шахарланы жер-жерли власть органларына хауле, орамлада кечинген жа

Ёксюзлеге болушууну кыошакъ мадарларын кыабыл кёргендиле

Дышекова Дина Чамаловнаны профессионал сынаууну, кыураучу хунерини юслеринден айтханды. Депутатла аны бу кыулукукыга кыабыл кёргендиле.

Туменланы Заур Чегем сюд районну 2-чи номерли участкасыны, Шунгарланы Шамиль а Май сюд районну 1-чи номерли участкасыны жарашдырыучу судьяларына салыннгандыла.

Парламентни 6-чы чакъырылыууну депутатыны эркин болгъан мандаты **Альбек Абазовха** берилгенди. Андан Промышленность, транспорт, связь эм жол мюлк эмда

бла Контроль эм регламент жаны бла комитетни башчысы **Кансаланы Елена** шагъырей этгенди.

Ызы бла законланы проектилерин сюзюуге киришгендиле. Биринчиден, «КъМР-ни Контроль-эсеплеучю палатасыны юсюнден» законнга тюзетиулеге кыаралганды. Бюджет, налогда эм финансы рынокла жаны бла комитетни башчысы **Михаил Афшагов** ангылатханыча, ол федерал излемле бла келишдирилгенди. Анда сёз палатада кыырал кыулукукыла ишлегенлени жыл санларыны

ныуарлагыга кыарау жаны бла кыырал полномочияла берилгендиле. КъМР-ни Ветеринария управленияны башчысы **Аслан Арамисовну** айтханыча кёре, бу жумушланы тамамлаугыга муниципалитетлеге республикалы бюджетден бёлюннген субвенцияланы ёлчемин тергеуно методикасы алышынады. Ол бир жаныуарны тутаргыга кыоранчла кёбейгенлери бла байламлыды.

– Келир жылдан бу тарих беш кереге кёбейгенди. Быйыл бу жумушлагыга 3 миллион кыоратылгъан эсе, келир

жыл а ол 15 миллионга дери ёсерикди, – дегенди докладчы эмда бу ахча келир жылны бюджетинде белгиленирин айтханды.

«КъМР-де урунуу рынокну энчиликлерин белгилеген коэффицентини юсюнден» республикалы законну да депутатла биринчи эм экинчи окыулууда кыабыл кёргендиле. Урунуу эм социал кыоруулау министр **Асанланы Алимни** айтханыча кёре, ол 3,0 ёлчемде тохташдырылганды. Сёз энчи иелилени юйлеринде, мюлклеринде ишлеген тыш кыыраллыланы юслеринден барады – патент алып. Бу коэффицент предприниматель иш бла кыорешгенлеге, организациялада, предприятиялада урунганлагыга тохташдырылмайды.

Асанланы Алим билдиргенича, коэффицент 2020 жылдан бери тюрленмегенди. Жылны аллындан бери уа тыш кыыраллыла 3224 патент жарашдыргандыла. Ол а былтырны бу кезиуунде болгъандан 29 процентге асламды. 3,0 коэффицент бла тергегенде, бюджетге 189,9 миллион сом тюзгенди. Ол а былтырны кёрюмдюлеринден 2,4 кереге асламды.

«КъМР-де ёксюз эм кыарар адамлары болмагъан сабийлеге социал болушлукыну кыошакъ гарантияларыны юслеринден» республикалы

законну 8-чи статьясына тюзетиуле сюзюлуп, кыабыл кёрюлгендиле. Парламентни Урунуу, социал кыоруулау эм саулукъ сакылау комитетни башчысы **Хусейн Кажаров** айтханыча, бу жаны бла федерал законнга тюзетиуле кийирилгендиле. Алагыга кёре, орта эм битеулю билим бериу программалагыга кёре окыугъан кезиуде жаш адам атасын, анасын да тас этсе, аны битеу кереклерин да кыырал жалчытыргыга борчлуу этиледиле.

– Анга кёре, бу кыауулагыга аш-суугыга, кийимлеге, башха кереклеге ахча республикалы неда жер-жерли бюджетледен берилликди, – дегенди ол.

КъМР-ни Культура министерствосуну башламчылыгы бла Элбрус районда тёппеледен бирине Россейни Жигити Виталий Майбороданы аты берилгенди. Ол 2013 жылда террористлеге кыажу операцияны кезиуунде жокюлганды.

Кенгешде башха законпроектле да сюзюлгендиле. Ол санда «Шахарда кыурулуш бардырыууну юсюнден», «КъМР-де кыырал власть органла тамамлагъан ишни халкыга ачыкъ этиуну юсюнден» законланы проектилери биринчи эм экинчи окыулууда кыабыл кёрюлгендиле. Дагыда депутатла Май районну Ново-Ивановское элини Шура Козуб атлы 7-чи номерли школуну башчысы **Елена Хиврични** Парламентде Жамауат советни келечисине сайлагандыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

КЕНГЕШ

Эски лифтлини алышыу кыолгыга алынырыкыды

Республиканы Правительство-суну кенгешинде сегиз бегимни проектин сюзгендиле. Жыйылыугыга премьер-министр Мусукланы Алий, министрволаны бла ведомстволаны башчылары эмда келечилери кыатышхандыла.

Кыурулуш эмда ЖКХ министрни кыулулугун толтургъан **Унажоков Астемир**, Кыабарты-Малкыарда Кёп фатарлы юйлеге тынгылы ремонт этиу жаны бла фондха республиканы бюджетинден субсидияла не халда берилликлерин билдиргенди. Ол айтханга кёре, ахча аллай жашау журтлада эски, жукыга жарамзлыкъ лифтлини алышыргыга кыоратыллыкыды. Сёз мында 201 миллион сомну юсюнден барады, дегенди министрни кыулулугун толтургъан. Анга 67 лифтни алышырыкыдыла. Ол 2022-2024 жыллада боллукъ ишди. Республиканы бюджетине кыыйын болмазча, ахчаны келир

жылдан башлап, 2026 жылгыга дери кезиу-кезиу тёлерикдиле.

Республиканы Правительство, Футбол федерациясы, РФ-ни Спорт министерствосу эмда «Россейни футбол союзу» жамауат организация, спортну футбол тюрлюсюн КъМР-де

айнытуу жаны бла бирге ишлерикдиле. Тийишли келишим 2024 жылны ахырына дери этилликди. Регионну спорт министрини кыулулугун толтургъан **Аналаны Аслан** айтханга кёре, аны хайырындан бу сферада мюлк-техника онгла игирек боллукъ-

дула, эришиулени эмда футбол ойнаучуланы саны кёбейрикди, тийишли специалистлени хазырлау жаны бла да мадар этилликди.

«Электрон бюджет» деген кыырал информация системада келишимлеге кыол салыргыга эркинлик Правительствоу Председателини биринчи орунбасарына **Сергей Говоровха** берилгенди. Аны юсюнден эл мюлк министр **Хасан Сижажев** билдиргенди. Ветеринария управленияны башчысы **Аслан Арамисов** а Ветеринария медицина арада ишчилени санын ючеуленнге кёбейтирге оноу этилгенин айтханды. Дагыда кыыйын жашау болумгыга тюзгенлеге себеплик этиу бла байламлы тёрт бегимни проектилерин а урунуу эмда социал кыоруулау министр **Асанланы Алим** туура этгенди.

Правительствону Председатели сюзюуге чыгарылгъан проектлени барын да дурус кёргенди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

30 октябрь – Россейде инженер-механикни күню

«Манга хар не да сейирди: жангы затны сынарга, аны бютюн игилендирирге»

– Азамат, сени оюмунга кере, инженер – ол хунерликмиди огесе?..

– Кесими юсюнден айтханда, техникага мени не заманда да болганды сейирим. Школда окугъанымда, бизге билимни техника неда гуманитар жанына асламырак эс буруп берирге дегенлеринде, мен биринчисин сайлагъан эдим. Гуманитар илмулага да угъайым болмагъанды, суюноп окугъанма, алай жюрегим бегирек да техникага тартханды. Ызы бла районда, республикада олимпиадалага да къатыша тургъанма, алада тюрлю-тюрлю жерлени да алгъанма.

Школну алтын майдалга тауусуп, КЪМКЪУ-да инженер-техника эмда экономика факультеге берген эдим къагытларымы. Экинесе да ётгенме, алай, не ючюн эсе да биринчисине тартылдым.

Ол кезиуледе заман да аллай эди, иш къайдан табарыгын билмеген. Биз практикага баргъан предприятаялада ол къатыш-къушушу керсенг, кёлюг окууна тоше эди. Къалай-алай болса да, окугъа, къармашырга керекди да. Устазларыбыз да билгенлерин аямагъандыла. Бегирек да Нартыжев Руслан Магомедовичге бек уллу ыспас этерге сюеме. Сау болсун, не жаны бла да юйретгенди, кеси да жангы затла къурау, инженерия эмда конструкция ишле бла кюреше эди да, мени да ол ызга салгъанды. Компьютерде модельле къуаргъа, математика анализ этерге, инженерияны энчиликлерине тюшюнюрге ма ол юйретгенди.

Практиканы кеп жерледе ётгенме, ол санда Нальчикде бийик вольту эмда машинала ишлеучу заводлада. Университетни къызыл дипломга тауусуп, аспирантурасына киреме, аны бла бирге Чегемде «Троттер» заводха ишлерге барама. Анда газ отлукъну ташырга жараулу къурч цистернала чыгъарадыла. Ол производство юч жыл урунганма. Дагыда жангы сынам излей, университетни студент къауумуну башчысы болуп, Амур областда «Восточный» космодромну къурулушуна да къатышханма.

– Шёндюгю жеринде уа не зат бла кюрешесе?

– «Телемеханикага» инженер-конструктор болуп келгенме. Талай айдан мени техника бёлюмюно таматасына салгъандыла. Юч жыл мындан алгъа уа заводну башчысыны техниканы

Инженерле изленмеген производство хазна болмаз. Къайсы предприятаяда да техника жумушлары тамамлагъанла, жангы амаллары сингдиргенле, оборудованийны ишлетгенле проекте бла конструкцияла къурагъанла ма аладыла. Бу усталыкны сайлагъанлары, анда бет жарыкылы урунганлары күнюн Россейде жыл сайын 30 октябрьде белгилейдиле.

Байкъазылары Азамат инженер-конструкторду, «Телемеханика» заводда ишлейди. Ол бизни бюгюнню ушакъ негерибизди.

айнытыу жаны бла орунбасары – баш инженер болгъанма.

Мында асламысында алгъын къурагъан затларыбызны игилендириу бла кюрешибиз. Ол а: светфорла, жоллада оборудование, постамагла, тау тикледен къарны тюшюрген эмда буз булутлары чачхан установка. Электрокючню эсеплеген приборлары чыгъарыу бла бизни къыралда сегиз завод кюрешеди да, бири – «Телемеханика».

Предприятие рынокда тийишли жерин алады, бизде инженерле, электронцикле, механикле, илмулары кандидатлары да бардыла. Техника онгланы юслеринден айтханда, 2014 жылда завод иги кесек жангы оборудование къоллу болгъанды. Ол санда фрезер эмда ЧПУ-станокла, лазер комплекс, термопластик оборудование, электрон затлары жарашдыргъан автоматика комплекс да бардыла.

Айтханымча, ишибиз биз къурагъан затлары андан ары игилендириу бла байламлыды. Рынокну излемлери алайдыла: сен абери бирсиледен эсе тап, женгил, тынгылы этерге керексе. Биз да ма ол жолда барабыз.

Бу сфера къалай тюрленирге боллугъуну сагъышында этебиз. Сёз ючюн, светфорла алгъын хар бири да кеслери алларына ишлеучу эселе, шёндю сахарны ичинде барын да бир бирлерине къошуп, алай ишлетедиле. Алагъа уа компьютер ону этеди: жолда машиналары эмда жаяу жюрюгенлени санына, сора дагыда кюнню кезиуоне кере чыракъларын да алай жандырады.

Къабарты-Малкъар къырал университет бла да бек къыйматлы ишлейбиз. Аны алимлери полиэфиркетон деген композит материал къурагъандыла. Къысхасы, ол пластик маталлы затды, женгилди, кючлюдю, аны медицинадан башлап, космосха учхан

аппаратлага дери кеп жерледе хайырланаргъа боллукъду. Биз да ишлейбиз аны бла.

– Къайсыды санга сейир: жангы затла къурау неда абери игирек этиу?

– Экиси да. Манга – инженер-конструкторга – этген затымы эсебин кёрген бек магъаналыды. Жангы зат къурагъан женгил тюйюлдю, алай сейирди, билим, энчи кез къарам да излейди.

Сёз ючюн, Чегемде мен ишлеген заводну юсюнден айтсам, темир эритиучю машина къурч кесеклени бирин бирине эритип къошады. Ол эритилген жерлеринде, кез кёрмей, не гитче да бир тешик къалса, отлукъ къуйгъанда, чыккыр чачыллыкъды. Алай болмаз ючюн, заводда анга рентген установка бла къарайдыла. Рентген а, кесигиз да биле болурсуз, адамга хаталыды. Ишчиле ол установканы къатында турмаз ючюн, ол жумуш автоматика халда тамамланарча амал тапханбыз.

Мында «Телемеханикада» да кеп затлары игилендирирге керек болады. Алгъын заманлада хайырланылган электроникадан кетип, жангы тюрлюлерин алабыз ишге. Этген затлары тынгылы болурча.

– Ишден башха абери бла кюреширге, ары-бери барып солурга заманынг болуучумуду?

– Школда окугъанымда, Илму-техника чыгъармачылыкны республикалы арасында ракета эмда авиа модельле къурау бёлюмюне жюрюучю эдим. Чертежланы къагытда угъай, компьютерде этерге боллугъун биринчи кере мен ма анда кёргенме.

Университетде уа, экинчи курсда болгъанымда, бизни Нальчикде предприятаяладан бирине элтедиле. Анда тюрлю-тюрлю пластикледен абериу этген 3D-принтер, сора дагыда ЧПУ-станок да кёреме. Ала манга

болмагъанча алай сейир кёрюнедиле. Нек дегенде аллай затла ол кезиуледе энди-энди чыгып башлагъан эдиле.

Бери заводха келгенимден сора уа, кесим 3D принтер къурайма. Къалай юйренгенсе десегиз а, Интернетде видеороликке къарап, статьяла окуп...

Былай принтерлеге сейирим уллуду, ала бла суюноп кюрешеме, талай компаниялага проекте да этгенме.

Союзу заманларында кеп учреждениялада къабыргъада электрон сагъатла болуучу эдиле. Аланы тарихлери уа хар бири да бирер энчи чыракъ. Газоразряд индикатор дейдиле алагъа. Мен аллай гитче сагъат этерге сюе эдим. Андан-мындан электрон кесекле мажарып, бири жарамаса, башхасын кёрюп, иги кесек кюрешгенме, программасын да жазгъанма. Алай бла сагъат ишлейди. Энди уа, бир бош заманы болса, аны андан да табыракъ тюрлюсюн жарашдыра турама.

Солурга уа къайры десенг – таулага! Алагъа суймеклигим сабийлигимден окууна келеди, атам мени ары кеси бла алыучу кезиуледен. Жылы-Сууну тийрелерин бек сюеме, Минги таугъа да чыгъаргъа умут этеме. Дагыда Дых тау, Бызынгы хунасы – болмагъанча тамашалык жерле...

– Келир кезиуледе кесинги къайсы ишде кёресе?

– Шёндю жерими тапханма деп айтыргъа боллукъма. Бу заводда ишни жаратама, кесими, производствону да айнытыргъа онг болгъанын сеземе. Башха компанияла бла 3D-принтерле, жангы материалла эмда инновациялы производства, сора авиакосмический сферада байламлыкъла къуаргъа сюеме. Биз да ал сатырда болурча. Ол бек уллу ишди, къыйын,

магъаналы. Алай ийнанам кёлубуздан келирине.

Энчи иш къуаргъа мурат этеме. Аллах айтса, ол да болур. Кесим да бегирек инновациялы материалла бла кюреширге сюе эдим.

Дагыда бир сагъышым барды: ёсе келген тёлуге бу усталыкны юсюнден билим бериу жаны бла абери ачаргъа. Шёндю бизни республикада кеп тюрлю кружокла, арала да бардыла. Мен да алагъа ушаш бир зат къуаргъа сюе эдим.

– Инженерияны тамблагъы күню къаллай боллукъ болур, сен аны юсюнден не сагъыш этесе?

– Шёндюгю дуня – индустрияны айнытыудан чыккъан кезиудю. Бизни кез туурабызда жангы илму-техника революция бола турады. Тамблагъы күнюн инженериясы адамга жангы затлары женгил къуаргъа себеплик этген компьютер технологияла эмда жалгъан интеллект бла байламлыды.

Бизде ишде «генеративный дизайн» деген сёз барды. Ол неди: инженер не зат этерге суйгенин компьютер платформага билдиреди, ол а аны бир неда эки угъай, къадар тюрлюлерин ойлап, аланы жарашдырып санга кёрюзтеди. Компьютер анализ кеп сфералада борчлары тамамларга болушурукъду. Программаланы, роботлары, жалгъан интеллектни магъаналары уллу боллукъду.

Адам улу айныт баргъан сагъатда анга салынган борчла кеп, къыйын да бола барлыкъдыла. Алай эсе уа, компьютер системаланы болушдурмай амал жокъду. Аны себепли билим бериуно магъанасы дайым ёсюп барлыкъды. Бир игиси, бизде аны ангайдыла, КЪМКЪУ-ну техника жаны бла онглари бек алааматдыла. Мен анда окуп бошагъанлы алай кеп заман да болмайды, алай андан бери окууна алгъа бек уллу атлам этилгенди. Жангы станокла, оборудование, компьютер программала... Инженерге юйретирча хар не да барды.

Бу усталыкны алыргъа суйген жаш тёлуге уа айтыргъым былайды: суюноп, итинип, кёл салып окуумагъан адамга бир университет, бир устаз да билим бераллыкъ тюйюлдю. Адамны жашауун иги, женгил да этген, жангы затла къурагъан – билимди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Башламчылык

Бюгюнню излемлеге тийишлиликде

Къабарты-Малкъарда келир жылда «Маданият» миллет проектге кере бюгюнню излемлеге келишген төрт модуль библиотека ишленирикди. Аллай учрежденияла Нальчикни сабий библиотеказыны бешинчи номерли бёлюмюнде, Къашхатауу ара, Кишпекни бла Нартаны эл библиотекаларында ачыллыкъдыла. Ала алгъаракълада конкурсда хорлап федерал субсидияга тийишли болгъандыла.

Маданият объектле жангы форматха кечгенлери бла бирге ишлерине тюрленуле кийирликдиле. Ол санда мурдорларында жангылыкъла-маданият, билим бериу эм жарыкъландыруу арала къуараллыкъдыла. Аланы ичлерине тынгылы ремонт этилликди, ала Интернет эм 3D-техника бла да жалчытылынырыкъдыла эм виртуал программаны хайырланарча онгла да къуараллыкъдыла.

Эсге сала айтсакъ, быыйл июльда Тырнауузну ара библиотекасы да сагъынылган форматха келиширча болганды. Тынгылы ремонтну кезиуонде специалистле ичин эм тышын да сюртгендиле. Ток чыбыкъларын, суу быргыларын, терезелерин, эшиклерин, жылытыучу системасын эм башха затларын да жангыртхандыла.

Бизни корр.

Унутмау

Сёзю ётген, жашаугъа таукел кёзден къарагъан киши эди

Адамла туадыла, ёседиле, жашайдыла, ууахтылары жетсе уа, кетедиле узакъ дунялагъа, бир заманда да къайтмазча ызларына. Этген ишлери, айтхан сёзлери къаладыла ахлуларыны, жамауатны да эслеринде. Ала аны сагъынган къадар аты айтылады, сыфаты унутулмайды.

Бу хапарыбызда аллай бир адамны юсюнден айтырыкъбыз. Аны кёпле да таныгъандыла. Бютюнда Чегем ауузунда. Ол Хуртуланы Даулетаны жашы Мустафир эди. Ол кёп жылланы Чегем районда тюрлю-тюрлю къуллукълада ишлегенди. Ахшы ишлери бла белгили да болгъанды. Элликерине, къолунда ишлегенлеге болушлугъун аямагъанды.

Жашлыгъыны, сабий жылларыны юслеринден айтханда, ол ата сёзю эшитмей ёсгенди. Атасы жашы туугъунчу урушха кетип, анда ёлгенди. Анасы Шамса аны гитчелигинден окъуна кеси аллына оюм этерге юрретгенди. Андан болур эди, хар этген ишин иги тинтип башлагъаны эм аны чегине жетдиргинчи тынчаймагъаны.

Мустафир окъуугъа да уллу кёл салгъанды. Школну бошагъандан сора техникумгъа киреди. Алай аны бошаргъа бир жыл кългъанлай, жашны аскерге аладыла. Ол Ленинград тийресинде къллукъ этип тебирейди. Анда билимин да ёсдюрюрге кюрешгенди, офицерлени ингир школунда окъугъанды.

Кесин иги кёргозтгени ючюм 3-4-айлыкъ офицер курслагъа жибердиле. Аны бошагъандан сора

офицер чын бердиле. Аскерде къл деп да тилейдиле. Болсада жаш юйюне кълтады. Келгенлей, жартылай кългъан окъуун тауусады, сора Биринчи Чегемни «Элмюлтехника» биригиюнде урунуп башлайды.

Биринчи кезиуден окъуна жаш специалистни ишине эс бура тебирейдиле. Мустафир да, билмегенин таматаладан, сынаулу специалистден соруп, уста механик болады. Бир аздан а аны инженерге кёчюредиле. Дагъыда бираздан а туугъан эли Хушто-Сыртда колхозну председателине саладыла. Анда тогуз жыл ишлейди. Анда да элликерини кългъыларын унутмагъанды. Жарсыуларына эс бургъанды. Аланы жашау болумлары кълундан келгенича игиленди-

рирге кюрешгенди. Адамланы жигер ишлерге кёллендиргенди.

Андан сора уа Хурту улуну Чегем районну жол-ремонт кърулуш управлениясына тамата этдиле. Ол жылларыны юсюнден биринчи кере Хасауланы Исхакъдан эшитгенме. Ол аны бла ишлеп тургъанды. «Жашаугъа таукел кёзден къарагъан, тутхан ишин чегине жетдире билген, адамлагъа сёзю ётген, кълунда ишлегенле ючюм жарсый билген, чомарт адам эди Мустафир. Аны бла биринчи кере 1987 жылда шагъырей болгъан эдим. Жаш адам болгъанлыкъгъа, тохташхан, ишин билген къллукъчу эди. Ол заманда Мустафир Чегем районну жол-ремонт кърулуш управлениясына таматасы эди. Мени уа ары баш инженер этип жибердиле», – дейди Исхакъ.

Бу управление район тийресинде эки жюзден артыкъ километр жолгъа къарагъанды. Аладан сексен километри тау элледеди. Кългъаны уа тюздеди. Жолчула аланы дайым тапхалда тутаргъа керекдиле. Бютюнда тау жерлеринде. Кече бузлата, кюндюз эрите турса, жолгъа таш, зыгыр кълулады. Жаз башында кър эриген кезиуледе неда сакъ жауунладан сора ырхыла келселе, жолланы талайдыла. «Ол кезиуледе бютюнда сакъ бола эди, – дейди Исхакъ. – Кечеле бла окъуна жоллагъа ремонт этген заманларыбыз да болгъандыла. Мустафир жаныбызда туруп ишлеп башлар эди. Ол а адамланы да бек кёллендиргенди».

Мустафир малчылыкъны, жерчиликни да бек суйгенди. Жолкърулуш управленияда ишлегенинде да малла жайгъанды. Кълунда ишлегенлени эт, сют бла жалчытып тургъанды. Андан сора да, ишчилерине юйле ишлетип да тебирейди. Кёлпеге уа кърулуш материалла да мажаргъанды. Ол заманлада уа кърулуш материалла тапхан тынч туйюл эди.

– Мен аны бла бирге тогуз-он жыл ишлегенме. Ишин да билген, иш кёллю да киши эди. Жашау жолумда аллай адамгъа жолукъгъаныма бек ыразыма. Аргъы дунясы жаннет болсун, – деп бошайды Хасауланы Исхакъ хапарын.

1996 жылда уа Мустафир Чегем районда адамланы социал жаны бла къроруулау управлениясына таматасына салынады. Бу иште да аны тынгысызлыкъгъа кетмегенди. Жылы кабинетде олтуруп турмай, эллеге жюрюп, адамлагъа жолугъуп, жарсыуларын билдирге кюрешгенди. Кемчиликни кёрсе, аны къроратхынчы тынчылыкъгъа болмагъанды.

Алай эте, кълайда, кълаллай къллукълада ишлеген эсе да, адамладан ыразылыкъ тапханды, аланы кёлгъышларын да эшитгенди.

Жашау жолунда юй бийчеси Лейла бла эки жаш, бир кълз ёсдюргендиле. Ала да бирер жерде жашайдыла. Сайлагъан усталыкъларына кере ишлейдиле.

Мустафир кеси уа, кълыйын ауруудан сора былтыр дунядан кетгенди.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Учунуулукъ

Усталыгъы, хунерлиги бла да махтау тапханды

«Ана тилден бла адабиятдан бек иги устаз» конкурсха кълтышыргъа Тейрикълланы Зухура Пятигорск шахаргъа баргъан эди. Аны бу эришиуге кълтышырын устазла, лицейни директору да тийишли кёргендиле.

Устазланы усталыкъларын ёсдюрюю институтну малкър тилден бла адабиятдан лабораториясына таматасы Кълнакъланы Люба белгилегеннге

Тейрикълланы Зухура малкър тилден бла адабиятдан окъутхан фахмулу устазларыбыздан бириди. Ол Нальчикни 2-чи номерли лицейинде ишлейди. Жангы окъуу жыл бла бирге аны жашауунда сейир кезиу башланганды. Сентябрь айда ол «Ана тилден бла адабиятдан бек иги устаз» деген битероссей конкурсха кълтышханды. Бу кюнледе да ол жаш педагоглары Владикавказда бардырылгъан форумуна Кълбарты-Малкърны келечилерини кълуумунда кълтышып кълйтханды. Ары уа СКФО-ну битеу регионларындан 250 хунерли специалист чакътырылгъанды. Аны Ана тиллени федерал институту РФ-ни Жарыкъландырыу министрствосуну болушлугъу бла ётдюргенди.

кере, бююнлюкде ала жаш специалистлени кёллендирип, аланы атларын кенг белгили этерге итинедиле. Зухура Исхаковна аладан бириди.

Ол конкурсда не жаны бла да махтаулу эди. Окъутуу амалларын

сюзгенле Москваны вузларындан бла институтларындан келген специалистле эдиле. Ала Зухураны хунерлигине бийик багъа бергенлери уа кёл затны юсюнден айтады. Дагъыда аны Пятигорск шахарны школларыны

биринде дерс бериую кёллени эслеринде кългъанды. Сабийле, абданла да аны юсюнден артда социал сетьледе жаза эдиле. Бёлюннген заманга материалны школчулагъа жетдиралгъаны устазны фахмулугъуну шартыды, – деп белгилегенди Кълнакъланы Люба.

Зухура Исхаковна школда ишлегенли 20 жылдан артыкъ болады. Ол лицейде 1-11-чи классланы окъутады. Конкурсну юсюнден айта, анга бек суйюп кълтышханын билдиргенди эм анда миллетибизни атын айтдыргъаны бла да кълуанады.

– Аны ачылыууна «Балкария» ансамблибиз да кълтышхан эди. Билемисиз, узакъ регионладан келген конкурсчула эм башха кълнакъла аны тепсеуюн болмагъанча бек жаратхандыла. Сора ала кълйсы миллетни келечилеридиле деп соргъанларын да, бир халкълны келечилери болгъаныбызны уллу ёхтемлик бла айта эдим. Башкирлиле бла татарлыла уа бютюнда бек сейирсине эдиле тиллерибизни ушагъанына, – дейди устаз.

Анда берген дерсини юсюнден а ол былай айтханды:

– Манга тюшген классны окъуучуларыны асламы эрменлиле эдиле. Аланы уллу эс буруп тынгылагъанлары мени бек кълуандыргъанды. Дерсде танышыу теманы берген эдим.

Ушакълны кълураугъа бир бирлерине ал бермей кълтыша эдиле. Теманы ачыкългъаныма, сабийлеге да ыразыма. Нек дегенде ол эригиулю ётсе, школчула анга тири кълтышыргъа излерик туйюл эдиле, – дейди педагог.

Кълбарты-Малкърдан бу эришиуге кълтышхан устазлагъа кёл этдирирге КълМР-ни жарыкъландырыу эм илму министри Анзор Езаов да баргъан эди. Ол, республиканы келечилери тийишли даражада хунерлерин кёргозтгенлерин белгилеп, алагъа ыспас этгенди.

Устазны кюнунде уа Тейрикълланы Зухура КълМР-ни Жарыкъландырыу эм илму министрствосуну Сыйлы грамотасы бла саугъланнганды.

Башда билдиргенибизча, бу кюнледе уа Зухура Исхаковна Владикавказда ётген форумдан кълйтханды. Анда да ол кесини сынамындан доклад этип, ана тилге юйретуу бла байламлы амалланы юслеринден айтханды.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Байпамлыкыла

Алаамат актёрла, арада жылыулукъ, жарыкъ сезимле

Бу кюнледе, Къабарты-Малкъарны 100-жыллыгына атап, Нальчикге Москваны бек белгили театрларындан бирини – «Современникни» – артистлерини къаууму келгендиле. Ала бери ирландиялы драматург Бернард Шоуну «Пигмалион» деген пьесасына кёре режиссёр Галина Волчек (театрны директору) салган аллай атлы спектакль келтиргендиле. Аны эки ингирде кёргюзгендиле.

Биринчи кюн, 26 октябрьде, Нальчикде Музыка театры фойесинде пресс-конференция баргъанды. Аны республиканы Маданият министрлиги орунбасары Къарчаланы Амина ачханды эм бардыргъанды. Ол айтханнга кёре, «Современник» театры бу гастрольлары Россейни Маданият министрствосуну планы бла барады-

сквада бизни сахнабызда сизни миллет театрларыгъыз москвачылаа алаамат оюнла кёргюзгенлери да тарыхда къаллыкъ шартладыла. Сейир театрла, сейир актёрла, бир бирге ушамагъан оюнла. Бир бирни билиу, арада жылыулукъ, шухълукъ жюрютюу не заманда да алгъа элтедиле. Театрлары араларында быллай байламлыкыла юзюл-

ла. Аланы Росконцерт «Алчы театрла» деген проектине кёре къурайды.

«Айтхылыкъ «Современникни» бизде спектакль кёргюзтюрюклери алаамат саугъады республиканы 100-жыллыгына. Алгъаракъда уа къабарты, малкъар эм орус театрларыбыз Москвада «Современникни» сахнасында кеслерини оюнларын кёргюзтгендиле», - деп, Аминат Хадисовна бу театрда, РФ-ни Маданият министрствосуну да ыразылыгъын билдиргенди.

Пресс-конференцияда «Пигмалион» спектакльде Россейни халкъ артисти Сергей Маковецкий бла Россейни сыйлы артисти Алёна Бабенко, актриса Марина Хазова эмда «Современник» театры директоруну биринчи орунбасары Татьяна Баранова да болгъандыла.

-Биз бери биринчи кёре келгенбиз. Бу гастрольларыбыз, сентябрь айда Мо-

мей турлукъларына ийнанама. Жылны ахырына дери бизни гастрольларыбыз Санкт-Петербургда да барлыкъдыла, - дегенди Татьяна Баранова.

Сергей Маковецкий «Современникге» Хиггинс ролюна аны 2004 жылда Галина Волчек чакъыргъанын, алгъа ийменнгенин, артда анга къалай хазырланнганын да айтханды. «Аллай рольгъа угъай деп айталлыкъ жокъду. Мени ол заманда кинода алдыра тура эдиле. Сора ыйыкъны ичинде, кече жукъуму бёлпю, токъсан бетде жазылгъанны кёлден билирге тюшгенди. Аны аллында уа башха театрлада аны къалай салгъанларына да къарагъанма. Аладан бир затха юйренирге излеп», - дегенди ол.

Спектакльде Элизаны ойнагъан Алёна Бабенко да театрда ишини, бу ролюню юсюнден да жангы затла

билдиргенди. Ол аны он жыл ойнагъанлыкыгъа, жаш адам туйюл эсе да, бу ишни суйюп этгенин айтханды.

Башында айтхан артистледен сора да, анда Россейни сыйлы артисти Максим Разуваев, Александр Берда, Марина Хазова, Марина Феоктистова, Мария Ситко, Мария Селянская, Татьяна Корещкая, Елена Козина, Георгий Богадист, Олег Феоктистов ойнагъандыла.

«Пигмалион» - адамла суйюп къарагъан оюнду. Пигмалион деп румлу миф барды. Анда бир скульптор пил сюекден къызны ишлеп, аны суйюп къалады. Сора анга назмула окъуп, саугъала этип, аны тюрлю-тюрлю ариу кийимле бла жасап турады. Бу оюнну анга келишген ышаны ататханды быллай атны да, баям. Оюнну сюжет ызы уа быллайды: филология илмула бла кюрешген алим, профессор Генри Хиггинс бла Индиядан келген полковник Пикеринг, ол да тил илму бла кюрешген адам, тубешедиле.

Иш Лондонда барады. Пьесаны баш жигити Элиза гюлле сатып айланган жарлы къызды. Оюнну жигитлери жауундан къачып кирген жерлеринде тубейдиле бир бирге. Элиза тюкенде ишлерге сюеди, алай сёз байлыгъын, сюрмеленмеген къылыгъын жаратмай, аны ары алмайдыла. Къыз, Хиггинс ариу тилге юйретген дерсле бергенин эшитип, ол тилек бла анга келеди. Былайда эки алим да ёчешген этедиле. Алай бла Хиггинс аны ариу тилге, къылыкыгъа юйретип башлайды. Бир къауум замандан къызны анасына элтип кёргюзтеди. Ол Элиза даражалы тукъумдан болмагъанын терк ангылайды - кесин не бек ишлеп кюрешсе да, кесин жюрютюуде алгъын къылыгына, сёзюне къайтып къала эди. Дагъыда бир къауум заманны юйретип, къызны даражалы адамлары ичине кийиргенде, аны жарлы юйюрдөн болгъанын киши билмей къалады.

Пьесада бек сейир сыфатладан бири къызны атасы Альфредди. Аны бу спектакльде Александр Берда ала-

Алёна Бабенко бла Сергей Маковецкий.

мат ойнайды. Ол биринчи сахнагъа профессорну арбазына келип, алайда тубейди. Кеси да Хиггинс аны къызын юйюне алып кетгени ючюн хакъ излейди андан. Ол шарт алимлени экисин да сейирсиндиреди - атасы къызы ючюн башха къайгы этмейди, жаланда хакъ излейди. Алай а ала Альфредни тил байлыгына энчи эс бурадыла. Аны юсюнден полковник Пикеринг бир америкалы миллионерге жазады. Ахырында Альфред да бай адам болуп къалады - анга ол Америкадагъы миллионер ырысхысын къояды.

Оюнну хычыуунлугъу, бек аллындан айтханда, зауукълу тилиндеди. Баш жигит Генри Хиггинс жютю тилли, чамчы, не гитче затчыкъны да эслеп, аны юсюнден къысха айта биледи да, къараучуну оюнну узунуна кюлдюргенлей турады. Дагъыда спектакльни ойнагъанлары кийимлери, ала жюрютген затлары энчиликлери ючюн жаратаса. Былайда пьесаны авторуну фахмусу, андан иги да кеч туугъан художник Павел Каплевични оюмлары бир бирлерин уста тапханларын белгилерге керек болуп.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Сюзюу

Ангылатыу хайыр келтирмей къоймагъанды

КъМР-де Ич ишле министрство жылны аллындан бери озгъан 9 айны ичинде толтурулгъан жумушлары эсеплерин чыгаргъанды. Ведомствону коллегиясын ич ишле министрлиги къуллугъун толтургъан, полицияны полковниги Назир Мамхегов бардыргъанды.

Жыйылыу видеоконференция амал бла бардырылгъанды. Министрствону бёлумлери жылны аллындан бери тамамлагъан оператив жумушлары эсеплерин КъМР-де МВД-ны штабыны башчысы ич службаны полковниги Ната-

лья Егорова белгили этгенди. Ол билдиргенди, бу кезиуде этилген аманлыкъланы тинтиу игиленгенди, ол санда ауур бузукълукъланы да.

Халкъны праволу билимин игилендириуге бурулгъан профилактика мадарлары хайырындан интернетни эм мобильный телефонлары хайырланып телеграм аманлыкъланы санын азайтыргъа къолдан келгенди. Наркотицени законсуз сатыу-алыу бла байламлы аманлыкъланы тинтиу тирилгенди.

Кенгешде миграция бла байламлы законлагъа бузукъ-

лукъланы тохтатыу сорууларына къаралгъанды. Андан сора да, жолда низамлыкыны кючлеу, ведомство электрон амал бла тамамлагъан жумушларына качествен игилендириу жаны бла мадарла да сюзюлгендиле.

Коллегияда Ич ишле органлары ветеран советлери ишлерин игилендириу, аланы право низамны сакълаучула бла байламлыкъланы сорууларына да къаралгъанды. Бу жумушла къалай бардырылгъанларын Ич ишле органлары ветеранларыны советини башчысы

Муаед Пихов доклад этгенди. Кенгешде министрствону бёлумлерини, районлада ОМВД-ланы оноучулары да селешгендиле.

Жыйылыуда сюзюлген соруула бла байламлы тийишли

эсгертиле къабыл кёрюлгендиле. Назир Мамхегов аланы тамамлаугъа жууаплылары белгилегенди.

Басмагъа ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

узакъ ёмюрледен бери да малкъар халкъ кесини минг жылла бла къуралган жоруклары бла жашап келгенди. Жарсыугъа, бюгюн аланы кёбюсю унутула барады. Тукъумубуз даражалыды, ханладан, бийледен туугъанбыз, ёзденледен, чанкаладан чыкъганбыз деп да айтадыла. Аллай керексиз махтануу, болмаган жигитлик бла керилиу миллетде не заманда да айыпха саналып турса да, бюгюн а ол жорукъ болуп къалганды кёплеге. Аллах бир адамны да бий, не къул этип жаратмаганды. Къылыкларына, иш кёллююклерине кёре айырылгандыла адамла. Ма ол себепден эслиликни юлгюсю не заманда да болган затны, керти ишни юсюнден айтыу, аны ачыкълау болады.

Бурун заманладан бери бизни журтубузгъа келип, жашау болумубузну кёрген тарыхчыла тауула адетине, тёресине кёре бийик маданияты болган халкъды деп жаздыла. Аллай жетишимбизни ачыкъларгъа керекди деп, эсибизге келмегени окъуна халкъыбызны адебин кёрюзтеди. Озган ёмюрде бек алгъа урушла, онюч жылгъа созулган кёчюнюклюк къыйнагандыла, ызы бла уа ата журтубузгъа къайтхандан сора жашау къолайыбызны къурайбыз, билимли, окъуула болабыз деп, дагыда кёп жылланы аягъы юсюне туртургъа кюрешгенбиз. Ол сынаула да унутурмагандыла адет-тёрелерибизни.

Тас этгенибиз, бизге заран болуп тошген - ол къыйын жыллада эски таурухланы, жырланы, хапарланы, тарыхыбызны билген эсли къартларыбыз дуняларын алышып, кёп затны биргелерине элтгенлериди. Ол кемчиликни тюзетирге энди кюрешибиз десек, къырал идеология тюрленгенди да, аллай сёнгмез хазнабыз учуз болганды.

Ма алай санагъанда кёп тойюл эсе да ол заман, бу отуз жылны ичинде миллет атыбыздан сора хазна аберибиз къалмаганча, сейир тюрленгенбиз. Башха,

уллу къыралла къураган миллетле сукъланган тин хазнабыз седирегенди. Бизни ариу ниетибизге ушамаган хунерле алып, таулу халкъ асыл къылыгъын, адет-тёресин, адежли сырын тас эте, унута барады.

Дуния башында алты мингден аслам миллет барды дейдиле. Аланы хар бирини кесини энчи

жан келсе, мал да къобады. Сен а, аллынга адам келгенде, нек тураса баштёбен болуп, эр кишича саламлашалмай?» - деп, кёлкъалдымы айтама. «Хар келген бла саламлашып турсам, ишими этерге заманым да жетмез, - деп, мурулдай, кётюрлюк: «Салам алейкум!» - деп, алгъа атлады. Тирман эшитгинчи, алай этер-

жонледе кёпле тубейдиле. Ол затха бек биринчиден къызла сакъ болургъа керекдиле. Адам кёп жерде ауазын чыгъарып, уллу сёлешген да айыпды, харх этип кюлген угъай.

Дагыда кёп ариу тере болганды алгын. Сёз ючюн, биреуню жюгюн алып, къарыусузгъа, таматагъа ол жаны бла

бизникиле, не таулу, не орус болмай, ортада ажашып, къуанчларын да жарты этедиле. Бизни бир бирге ушамаган тойларыбызда бир бирчалыкъ барды - таулу къылыкъ азды. Алтмышжыллыкъ, андан да тамата тишируула бла эр кишиле, къынгыр-къынгыр бурула, дискотека этедиле. Ол неге ушаган затды, ариу миллет тепсеулерибиз болганлай?

Бир-бирле сабийлерине иги ашатсала, багъалы илляула алсала, аланы ариу кийиндирселе, ол магъаналы сунадыла. Сора айланадыла хар бир жерде аланы алгъа тюртюп, бушуулада окъуна аланы хапарларын айта. Баям, бек биринчиден, сабийни миллет адет-тёрелеге юйретю борчду барыбызгъа да. Андан сора - билим алдыруу. Аладан бири жарты къалса, бусагъатда адам улугъа къыйын боллугъу кертиди. Миллет ышанланы сюртюп, кетериге кюрешип барган кезиу ёмюрлюк туююлду. Халкъ къураган жоруклары тюзлюклерине киши ишекли болмазчады, жаланда аланы сакъларгъады жашаган адамны борчу.

Биз барыбыз да хурмет этген Джуртубайланы Махти - тарых илмуланы кандидаты, ол шартларыбызны, ариу ышанларыбызны бирге жыйып, эрттеледен келген, минг жылладан бери энчи бетибизни сакълагъан адет-тёрелерибизни, таулу адамны къылыгъын, ийнаныуларын - саулай тин дунясыны юсюнден таймай жазады. Аны «Ёзден адет» деп юч кере жангырып чыкъган китабын окъугъанла билликдиле озган ёмюрледе бизни ата-бабаларыбызны узакъ, жуукъ да нек сыйлагъанларын. Аны бла бирге, тукъум даража бла угъай, миллет даража бла, мен къаллай сейир тамырлары болган халкъны адамыма деп, ёхтемленирча, ич дунясын жангыдан къурагъа итинирча боллукъду ол шартланы билген.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Оюм

Сёнгмез хазнабыз учуз болуп нек барады?

бети, адетлери, къылыкъ ышанлары да бардыла. Алай бизнич, минг жылланы сюрмеленген адамлыкъ ышанланы къаты тутхан жорукъла бла жашаганла уа аздыла. Къартха, сабийге, танымаган адамынга окъуна, ол босагъанган атласа, биздеча хурмет этиу, чомартлыкъ, жандаурлукъ аланы биринде да тубемейди.

Бюгюн а таулу халкъны энчи белгисин кёрюзтген адет-тёресинден бир жанына тайганла кёпден-кёп бола барадыла. Сёз ючюн, тишируула, жаш къызла окъуна, эр кишиле бла тенгбиз, толу эркинлик алгъанбыз деп, машинаны ачыкчларын ойната неда къолларын беллерине тиреп, аякъларын кенг салып сюелгенлерин кёресе. Эркин окъуна болур не суйсе этерге, ол закондан чыкъмайды, алай а туурадан къараган кёз къайда кёп кёреди. Ол да къарасын кесине, ариу кёрюне эсе.

Бир жумуш бла, адамны излей, бир ишчи мекамгъа барабыз. Бирге тамата тенгим. Алайда бир жаш машинасыны тубюне салынган резинлени жууа тура эди. Саламлашабыз. Ёрге кётюрюлмей, чёкгенлей башын къагъады. Башха миллетден болса, алай этмез эдим. Ол кюн а, аны таулу болганына жюрегим къыйналып: «Къатына

ге ангымы жетмей турду, ким билсин. Башхасы, сени бла сёлеше туруп, къолларын кенчегини хуржунларын чыгъармайды. Неда таматала олтуруп турган жерге кирип, аш къанганы башында бош жерни кёрюп, алайгъа олтурады. «Жаш, сени жеринг эшик артындады, таматала бла олтуруп чакъгъа жетмегенсе», - деп эсгертиуню мен айыпха санамайма, ол затны заманында ата-анала этмеген эселе.

Къайда да олтуруп турганны къатына, ол ким да болсун, башха адам келсе, ол олтурган ёрге къопмаса, бек айыплы ишди. Ол шартны таматаланы юслеринде кёрюрге боллукъду: акъылбалыкъ болмаган сабийлеге да тургандыла ынналарыбыз. Бу адет асыры борчлудан, аны сакъламагъанны къылыкъсызгъа, хурметсизге санагандыла. Бюгюн а жолда къартла ётюп барсала окъуна, сабий къызчыкъла, жашчыкъла телефонлагъа батылып, ол гитче затчыкъны окъуна этерге эринедиле.

Бир бирге жол бериуню да сакъларгъа керекди - ол ариу адетди. Кимни да жолун кесип ётген эриши къылыкъгъа саналады. Сора бу уллу таууш этип кюлюу да бир да къылыкъсыз кёрюнеди. Аллай болумгъа бю-

онг тапдыруу бек иги адетди. Бюгюн жаш адамла аллай жюк алып келгенни масхара этедиле - такси тутуп келмей, кесин къыйнайды деп.

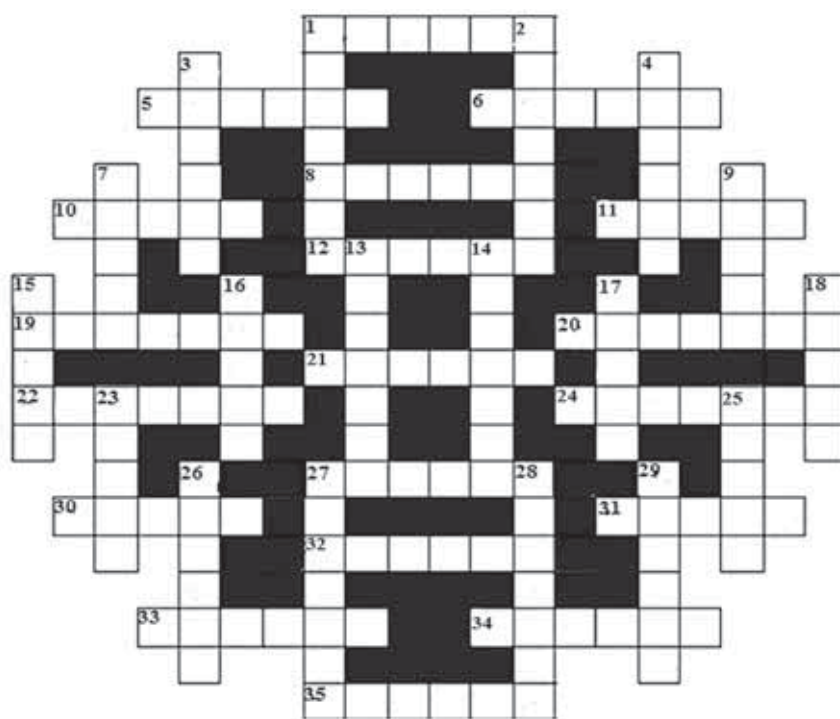
Кесинден таматагъа жерин къояргъа къыйналадыла жаш адамла. Ким кезюн телефондан алмайды, ким терезеге аралады. Сабийле олтурлукъ жерлени алып, хапар айта барганла да тубейдиле. «Келигиз, былайгъа олтургъуз. Сизни жерлени алгъанбыз да...», - деп, сабийи олтургъа тартып, ол а анга ариу айта турган тиширууну чакъырама. Ол юч шинтикде олтурган къызчыкъладан бири уялды, алай негери аны къобаргъа къоймады.

Ма быллай гитче затчыкъладан башланады адет-тёребизни къуруу барганы. Ол бир адамда тас болса да, арабызда жаланда бир адам намыссыз болса да, ол да седиретеди халкъны къылыкъ хунерин башхаланы кёз туураларында. Мардагъа келишмеген къысха этекли, ачыкъ жагъалы, бар жашырып затларын туура этген кийимле да къызланы юслеринде артыкъ ариу кёрюнедиле. Алай бла жангы келинле окъуна кеслерин учуз этедиле. Башха халкъны тоюнда миллет кийимли тойчула кеси жорукъларын сакълап, ишлерин анга кёре этгенде,

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 1. Чабакъчыны кереги. 5. Ама деген сёзю орунуна жюрютюлген сёз. 6. Къолан тау. 8. Шахар къыйырда эл. 10. От болган жерде ол да болады. 11. Хата. 12. Гюржю патчах къыз. 19. Артыкъ борбайлы болмаган адам. 20. Жюрюу. 21. Дуняны бир жаны. 22. Кёз къуандырган зат. 24. Тишируу жасаула. 27. Гитче жаныуар. 30. Имансыз адам. 31. Аллай адам, бёрю да болады. 32. Тенгледирюу. 33. Тенгиз къанатлы. 34. Чыгъаналы юкю. 35. Намазгъа чакъыруучу.

ЁРЕСИНЕ: 1. Азияда къырал къурам. 2. От тошгенни билдирича минара. 3. Эртте аны бла къан алгандыла. 4. Жип. 7. Биченчини кереги. 9. Сенек кётюрген тенгли бичен. 13. Мудах шургу этиу. 14. Таулу календарь. 15. Орус дин къуллукъчу. 16. От этилген юйде аны ызы. 17. Аллай турма, хакъ да болады. 18. Ол Чебоксарда жашайды. 23. Сабийге булжуугъа этилген зат. 25. Поэт Созайланы ... . 26. Чыпын жиплеге къонган къарчыкъ. 27. Аланы туугъан кюнюнде бередила. 28. Дин терек. 29. Юй башы.

ГАЗЕТНИ 126-чы НОМЕРИНДЕ
БАСМАЛАНГАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 6. Чарыкъчы. 8. Чарх. 9. Гара. 10. Ысхылты. 11. Къумач. 14. Намаз. 17. Андыз. 20. Ахырат. 21. Алабай. 22. Локъум. 23. Эрикле. 24. Аналыкъ. 25. Сарын. 28. Хурма. 31. Мыйыкъ. 33. Рахмани. 34. Атла. 35. Лига. 36. Къанжыгъа.
Ёресине: 1. Ачык. 2. Ырахын. 3. Акъыллы. 4. Сыгын. 5. Тайм. 7. Орам. 12. Усхурчу. 13. Айрыкам. 15. Абазалы. 16. Аракъчы. 17. Алтес. 18. Дукъур. 19. Заман. 26. Ашхана. 27. Ышарыу. 29. Рота. 30. Аракъы. 31. Милан. 32. Йога.

Юйретю

Тереклени къышха хазырлау

Кюзде бахчада тирлик жыйып бошагъандан сора тереклени къышха хазырлауну сагъышын этерге керекди. Бу ишни аланы чапыракълары тошгенден сора тамамларгъа тийишлиди, дейдиле Россельхознадзорну республикада управлениясыны специалистлери.

Биринчиден, тереклени тюплерин тошген чапыракъладан бла жемишледен, бутакъладан, заранлы хансладан тазаладыла. Алада къурт-къумурсха къышны кечинирге ёч болуучулары ючюн аланы барысын да жыйып, кюйдюрсе иги боллукъду. Экинчиден, тереклени тюплерин къазаргъа керекди, артыкъ терен угъай - 15-20 сантиметр болса жетерикди. Алай этилсе, къуртла суукълада жер башында къалып, жаз башына сау чыгъарыкъ туююлду.

Терекни бутакъларында жаралагъа, сыныкъ жерлеге энчи чайыр жагъаргъа тийишлиди. Тюп бутакъларын а тытыр неда тийишли бояу бла сюртюп чыгъаргъа керекди. Гылыуладан сакълар ючюн, аны тегерегин къара къагъыт неда темир ау бла да бегитиучюдуле.

Тереклени арууладан эмда заранлы къурт-къумурсхадан къоруулау ишни суукъла башлангынчы (+5 градусда) тамамларгъа керекди. Бояу ингирге дери къургъакъсыр ючюн, жумушну эрттенликде тындырыргъа тийишлиди. Бахчасына аяулу кезден къараган адамгъа шёндю бек тап кезиудю дегре боллукъду.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

Хорламны жоллары бла

Президент фондну грантын кытхан «Хорламны жоллары бла» деген жаш тёлү патриот акцияны чегинде солду кюнледе Къабарты-Малкъарны таурайонларына Кавказ ючюн сермешле барган жерлеге жолоучулук кыралганды.

Ол Бахсан тарда 910 метр бийикликке ёрлеуден башланганды. Былайда 1942 жылда Къызыл аскерни бёлүмлери жанларын аямай уруш этгендиле. Проектни башчысы, краевед Мокъаланы Тенгиз сабийлеге Нальчик-Орджоникидзе кыоруулау операцияны, аскерчилерибизни бла офицерлерибизни жигитликлери юсюнден хапарлаганды. Аны айтханына кёре, экинчи гвардиялы мараучу дивизия 910 метрде эки айга жууук заманни душманны тыйып, Нальчикке бла Тырнауузга

кирмезча этип турганды. Аны хайырындан Нальчикке кыорууланьрга хазыр болурга заман берилгенди. Ол кезиуде эки мингден артык адамны эм табылган вольфрам-магъаданни Тонгуз-Орун аууш бла Гюржюге кыутхаргандыла. Ол бийикликде бардырылган кызауат Кавказны кыоруулауда уллу магъананы тутханды эм Къабарты-Малкъарда болган кызауатладан эм кыйынына саналганды.

Бусагъатда да анда жыл сайын аскерчилени кыарындаш эм белгисиз кыабырлары табылганлай турадыла, Ата журт ючюн жанларын берген жигитлени сый берип асырадыла. 910-чу бийикликде 1942 жылда атдырылган миналаны бла топланы ызлары кыалган жер а бушуулу ишлени эсгертмеси болганлай кыалганды.

Жер-жерледен хапарла

Ётмек битеу мардалага келишеди

Роспотребнадзорну Къабарты-Малкъарда управлениясы ётмек бишириучю эмда аллай продукцияны сатыучу предприятияланы ишлерине дайым контроль этеди. Ала техника регламентледе эмда санитария-эпидемиология жаны бла законлада айтылгандан чыкмазларына кыарайдыла.

Алай бла быйыл юч кварталны ичинде ведомствону лабораториясында санитария-химия керюмдюлеге ётмекден, татлы ашарыкыладан, ундан бла жармадан 73 проба тинтилгенди. Специалистле алада пестицидле, мышьяк, гинасуу, кыоргъашин, кадмий излегендиле, алай аллай затла тапмагандыла. Энтта да 29 пробага микробиология жаны бла кыарагандыла, ала да излемлеге келишгенлерин тохташдыргандыла.

Качество жаны бла да онсегиз проба келген эди лабораторияга. Алага да жуку айтырча болмаганды. Дагыда радионуклидлеге - тогуз эмда ГМО-га оналты проба тинтилгенди. Ол жаны бла да продукция мардалага келишгенди.

Фатарла алырга суйгенлеге

Сбербанкда 219 эскроу-счёт ачылганды, аны хайыры бла 536 миллион сом багъасы жашау журт алыннганды.

- Сбербанк республикада кыоруулу бёлүм айныр ючюн кыолундан келгенни аямайды. Сёз ючюн, быйыл аны бла байламлы проектлеге 1,6 миллиард сом ёнкюч берилгенди. Ол санда эскроу-счёт бла байламлы 500 миллион

сомдан аслам кёп фатарлы юйле салырга ахшы кыошумчулук этилгенди.

Аллай амал кыорулуш барган кезиуде алычуланы ахчаларын сакъларга эм кыорулуш организацияны да финансла бла жалчытырга себеплик этеди, - дейди Сбербанкны Къабарты-Малкъарда бёлүмюню таматасы Залина Бейтуганова.

Эсге сала айтсакъ, Сбербанк кыралда эм уллу эскроу-агентледен бирине саналады. Сбербанк Онлайн приложение бла эскроу-счёт бла байламлы аккредитив ачарга, аны толтуруп турурга, аны юсюнден билирге эм кыорулуш бардыргъан компанияны счётуна жиберирге онг барды.

Школчула биригиу бла шагърейленгендиле

Кёп болмай «Турникетсиз ыйык» битеуроссей акцияны чеклеринде Нальчикни школчулары бла устазлары «Телемеханика» биригиуде болгандыла. Аны, хар замандача, Россейни Машинала ишлеген союзу кыраганды.

Акцияны магъанасы - студентлени, школчуланы эм ала аны ата-аналарын предприятияланы иши бла шагърей этергеди. Алага ишчи жерлени, урунуу рынокда сурам болган усталыкъланы, бюгюнню промышленностьну эм производствону юсюнден да хапарлагандыла.

Бу жол предприятияны 92 окыучу бла 6 педагог жокълаганды. Ала предприятияни кермюч залларында, цехлеринде болгандыла, бюгюнню оборудованига эм электрон устройстволаны производствосуна да кыарагандыла. Жаш адамла энергокючню аяган жарытыучу приборланы, кюн

ню таякълары бла ишлеген акыыллы светофорланы, токну эсеплеген приборланы, буз булутланы чачхан установканы эм башха сейир затланы кыурамлары эм производстволары бла шагърейленгендиле. Специалистле аланы хар бири кыалай ишлегенлерин, неге жараганларын билдиргендиле эм сорууларына да толу жууапла бергендиле.

Эсге сала айтсакъ, акция жылга эки кере ётеди - апрельни бла октябрьни ючюнчю ыйыкъларыны ахырында. Проектни хайыры бла школчула бла студентле предприятияда производствону кеси кёзлери бла керюрге, иши бла толуракъ шагърейленирге онг табадыла. Бюгюнлюкде урунуу рынокда ишчи усталыкыладан кыайсыларына уллу сурам болганын, ол санда иги айда тышюрюрча не бла кюрешсе иги боллугун биледиле.

Сабийлеге – азыракъ багъала бла

Баш кюнден сабийледе кюз арты солду кюнле башланадыла. Аны бла байламлы «Эльбрус» бла «Архыз» курортла алага Минги тауга канаткалада кётюрюлюню багъасын иги да учуз этгендиле. «Солурга барайык» деген жангы тариф бла битеу школчула 29 октябрьден 6 ноябрьге дери билетлени 100 сомдан сатып алырга боллукъдула, деп билдиреди «Кавказ. РФ» деген акционер обществону пресс-службасы.

Ол билетлени жаланда курортланы кассаларында алыр онг барды. Аны бла жаш тёлү Гара-Башы станцияга дери чыгарга боллукъдула. Андан а жууукъларына бла тенглерине бек бийик тау почта ящикни хайырлана, открытка неда письмо ашырыр амал барды.

Беш жыллары толмаган сабийлеге курортланы канат жоллары кыачан да хакъсыздыла. Алай билет а керекди. Аны ючюн ата-анала, Минги тауну тийресине атлана, биргелерине аны жыл санын тохташдырыу документни алырга борчлудула. Аны кергюзтюп, кассадан льготалы билетни алырга боллукъду.

Нальчикден Стамбулга – тюзюнлей рейс

Быйыл 30 октябрьден башлап «Ираэро» авиаккомпания Нальчикден Стамбулга тюзюнлей авиарейсни ачады.

Кыошакъ рейс арт заманда туристлени санына танг кыошулганы ючюн эм жерлешлерибизни, кыонакъланы да тилеклери бла ишлерики. Самолёт ыйыккъга бир кере, хар ыйых кюн, учарыкды. Бюгюнлюкде билетле кассада сатыладыла.

Эсге сала айтсакъ, быйыл 14 августдан башлап Нальчикден Стамбулга хар орта кюнде «Red Wings» авиаккомпанияны хауа кеме си да учады. Аны бла бирге Нальчикден Сочиге эм Махачкъалага да лайнер бла кысыха заманда жетер онг барды. Ол да базар эм шабат кюнледе атланады.

Рейслени юсюнден толуракъ хапарны аэропортланы сайтында билирге боллукъду.

Бетни басмага **ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат, УЛБАШЛАНЫ Мурат, КУРДАНЛАНЫ Сулейман, ХОЛАМХАНЛАНЫ Алина** хазырлагандыла.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительство

**Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ ХАСАН**

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зукура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кыоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмага «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда кыол салынады. 20.00 сагъатда кыол салыннганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Курданланы Сулейман - дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасарлары; Геляланы Валентина (1, 2-чи бетле), Ахматланы Люаза (3, 4-чю бетле), Зезаланы Лида (9, 10-чу бетле), Бийчеккуланы Жаннет (11, 12-чи бетле) - корректорла.

Тиражи 1451 экз. Заказ № 2189
Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru